

Pop Pero.

Črtica iz Bosne. Spisal R. Perušek.

Ninilo je jednajst let, kar sem potoval v Sarajevo, da v srebrni Bosni poskusim srečo svojo. Pot ni bil baš prijeten. Poslednji dan, ko sem se moral voziti na odprtem poštnem vozu, lilo je neprestano, kakor da se ponoví vesoljni potòp. Lahko si vsakdo sam misli, kakšna čustva so mi polnila srce. Stopil sem na zemljišče, katero je bila takrat jedva zasela avstrijska vlada in kjer je bilo še vse bolj urejeno po turškem, ali prav za prav neurejeno. Da ni v tej deželi kàr najmanjšega »komforta«, tega sem se bil prepričal že prejšnje dni. V Sarajevu, kamor sem bil namenjen, nisem imel nobenega znanca, in po poti me je obhajala misel, da bi bilo najbolje, ako se takoj vrnem domòv. Vzemi v poštev še neprijetno vožnjo in grdo vrême, in jasno ti bode, da se mi je vsaka nova prikazen pojavljala v najneprijetnejši luči, in da sem vse stvari sodil po domačem kopitu. Ta sodba pa je bila sevêda vselej neugodna za nove pojave, katerim sem se pozneje takó privadil, da so se mi jako omilili, in da sem se težko ločil od njih.

V Blažnji, dôkaj velikem sêlu, menjali so poslednjič konje. Skočili smo raz vozove, da si iztêgnemo otrple ude in podražimo želodec, več iz dolgega časa nego iz potrebe; ta z malovrednim pivom, óni s čifutskim vinom; nekateri pa smo posrkali v turški kavarni čašico črne kave. Pred kolibo, v kateri je bila pošta, bilo je mnogo ljudij, večinoma vojakov. Z mladim uradnikom, katerega je vodila tista usoda v Sarajevo in s katerim sem se bil seznanil že na savskem parniku, hodila sva po sêlu, dokler se ni dalo znamenje, da je pošta pripravljena na odhod. Posédli smo v različne kočije, pred katerimi se je vozila dolga vrsta vojaških tovornih vóz, ki so peljali različne pošiljatve in prtljago potnikov. Zdajci ugledam pravoslavnega popa, ki se je izmotal iz množice seljákov, kateri so mu poljubljali roko. Pripravljal se je, da prisêde k vozniku jednega tovornih vóz. Vêdel sem sicer, da so pravoslavni popje v Bosni precêj preprosti ljudje, katerih ne teží velika učenost in kateri se tudi v vsakdanjem življenji svojem ne razlikujejo mnogo od duhovnih svojih ovác, zakaj videl sem celó v Karlovcí pravoslavnega župnika, ki je o belem dnevi s hlebcom kruha pod pázduho korakal po vélikem trgu. V Sarajevu pa sem se preveril, da se tudi »preosvešteni«
gospod metropolit ni držal etikete,

navadne pri nas zapadnjakih. Posetil je na čaršiji (trgu) prijatelja trgovca in s podvrtimi nogami sédel na čepenek (dolgi del ónega zavora, katerega položé pri otvorjenji dučana [prodajalnice] na kole, zabite v tlà pred njim, dokler se górenji del ne dvigne in se z drogi ne podprè ob stene). Potem si je vil cigarete in jih pušil, zajedno pa srkal kavo. Mi sevéda imamo drugačne pojme o dostojanstvenosti, nego iztočnjaki, in prepričal sem se pozneje, da so se tudi turški štabski částniki, begi in age svoj čas takó védli pri znanih trgovcih. Naš pop, katerega hočemo opisati, ni se mi zdel po zunanosti svoji vreden, da bi sédel v poštna kóla med kolikor toliko olikane ljudi. Imel je na sebi široke čakšire (hlače), katerim se ni več poznala prvotna barva, takisto tudi ne dječermi (telovniku). Na dječermi in anteriji (nekakšni dolgorokavi površni srajci) ni bilo gómbičev, s katerimi se pripenjata ti oblačili; dolga rokava sta mahala daleč kakor dve zastavi, ko je gibal z rokami. Nekdaj rdeči pas se je izpreminjal v različnih barvah, zakaj od solčnih žarkov in drugih vremenskih vplivov so obledele barve ob gubah. Črna mantija (duhovna haljina) je kazala obile sledove, da se je že često borila s šiljastimi in topimi stvarmi, zakaj pokrivala so jo mnoge krpe, katerih ni prišila roka mojsterskega krojača. Različni razpórki so bili daleč vidni in so pričali, da mati popadija, ko je krpala obleko vojnu svojemu, ni izbirala pravega konca, ali pa da avstrijski židovi, ki izvažajo take stvari v Bosno, niso prodajali poštenega blagá, ki bi ohranilo prvotno barvo. Glavo je pokrivala kamilavka (nekakšen polsten, Filz, cilindar brez okrajcev), na kateri je ležala debela plast prahú. Ali ne samó obleka, nego tudi obraz popov, ni bil kàr nič prikupen. Lice je bilo temno zagorelo, ust ni bilo videti, ker so jih pokrivali dolgi brki. Razmršena brada in dolgi lasje, na pol črni, na pol sivi, obkrožali so ves obraz. Ker je bila kamilavka nizko potisnjena na čelo, nisi videl od vsega obraza drugega, nego širok nos in pod štrlečimi obrvimi žive oči. Ali joj, jedno je močno škililo, in jedno véko je sezalo mnogo niže nad okó, nego drugo, takó da se je smel obraz res imenovati grd. Pokazal sem popa tovarišu svojemu, ki je jednako sodil o ličnosti njegovi in mi dejal: »Ako bi tega človeka srečal v samoti, ponudil bi mu od daleč denar in uro!«

Po teh malo laskavih črticah bi sodil marsikdo, da sem se namenil popisati človeka, ki bode strahovit razbojnik v tej povesti. Zeló se motiš! Zvédel bodeš, dragi čitatelj, da je ta mož jako kroták in pohleven, da ni še nikomur zakrivil lasú.

Ko prispem končno zvečer v Sarajevo, poiščem si nočišča, da se kostí počijejo od grozne vožnje. Drugi dan se praznično oblečem

in se napotim v gimnazijsko poslopje, da se kot bodoči učitelj pokažem ravnatelju. Mož me prav prijazno vzprejme, in nató govoriva o raznih stvaréh. »Veste kaj,« reče mi, »v zbornici so nekateri člani našega učiteljskega zbora. Takoj vas hočem seznaniti ž njimi.« Vêde me v prvo nadstropje, in tamkaj najdem nekaj po naše oblečenih tovarišev, katere je zanesel veter iz različnih krajev države naše, da bi mladim Bošnjakom vtepalí znanost v glavo. Imel sem takoj tudi priliko, seznaniti se z verskimi učitelji. Bil je tu mlad, jako inteligenten, brkat frančiškan, dva mohamedanska hodže in krivonos španski rabi. Hitro se razvije govor, kar se za nekaj časa odpró vrata, in v zbornico stopi — škiljavi pop, kateri je bil sinoči napravil takó slab vtisek náme. »O, pope Pero«, zavikne jeden in drugi prisotnikov, in vsi mu prijazno stiskajo roko. Prišla je vrsta tudi náme, in priznati moram, da sem mu nekako nerad ponudil roko; krepko jo je stisnil in me prijazno pozdravil. »To je torej pravoslavni katehet,« mislim sam v sebi; »ali se more človek nádejeti o taki ličnosti, da bode učil učence svoje krščanske nravi? Brrr!« Govorili smo dalje; sevêda so mêne, najmlajšega člana učiteljskega zbora, vpraševali po različnih stvaréh, tičočih se i mene i razmerja domovine moje. Med drugimi se oglasi pop Pero in z lepimi besedami izraža zadovoljstvo, da smo se takó sešli zastopniki vseh južnoslovanskih plemen avstrijskih, da po svoje koristimo národu bosanskemu. Govoril je takó razborito o potrebi náuke in pomiloval takó oskromno, da si sam ni mogel pridobiti večje izobraženosti, da se mi ni zdel več takó grd, kakor iz početka in da se mi je led precěj raztajal, ko smo se razšli.

Jeden mojih učiteljskih tovarišev, s katerim sem takoj prvi dan sklenil prijateljstvo, katero naju veže še danes, vodil me je po mestu, in spotoma sem ga izpraševal o različnih članih našega zbora in tudi o popu Peri. Omenil sem mu, kakó neprijeten vtisek je iz početka napravil náme. Moj drug pa se je nasmehnil in dejal: »Res je nekoliko umazan, ali kaj hočemo zahtevati od siromaka, ki se mora po dvakrat na teden iz Blažnja voziti v Sarajevo in zopet nazaj, bodisi po prašni, bodisi po blatni cesti! Da ga mati priroda ni ustvarila Bog vé kakó lepega, to ni njega krivda. Prepričali se bodete, da je poštenjak. Res je prijetnejši človek, ki ima lepo dušo v lepem telesi, vender Sokrat tudi ni bil vzor lepote.« Mož je govoril prav.

Ko je avstrijska vlada iskala pravoslavnega duhovnika, ki bi poučeval pravoslavno gimnazijsko mladino o verskem nauku, ni se hotel nihče oglasiti za ta pôsel. Vsak je našel drug izgovor. Temu ni dalo dostojanstvo, ónemu mnogi opravki, tretji se ni čutil sposobnega, pri

vseh pa je bila glavni vzrok, katerega sevéda ni navedel nobeden, mržnja do avstrijske vlade. Ovejáni Srbi so se nádejali, da se otresejo turškega jarma, ali da ne vzprejmó avstrijske vlade, in zató se je povovstvo sarajevsko kujalo. V tej nepriliki je bila vladi ponudba blaženjskega paroha kàj ugodna. Mož je videl dalje, nego njega tovariši v Sarajevu. Smešno je bilo, ako so mislili avstrijsko vlado s tem vgnati v kozji rog, da ji ni hotel nihče služiti za drage novce. Pop Pero je računjal z dejanskim razmerjem. Srbi bosanski in še vsi ostali skupaj ne morejo svoje politike usiliti veliki vlasti. Bolje je torej podpirati vlado v koristnih napravah in takó koristiti samemu sebi. Poleg tega pa tudi lepi bankovci, katere plačuje vlada avstrijska, prav dobro prihajajo siromašnemu parohu, ki od svoje inorije (župnije) ne dobiva Bog vé kakó mastnih dohodkov. — Ker pa je Blažnj nekoliko ur hodá od Sarajeva, vozil se je naš dobri pop Pero na poštnem tovornem vozu v mesto in iz mesta nazaj.

Naš pop Pero se je porodil v bosanskem sêlu blizu meje srbske. Svoja otroška leta je pasel ovcé in kozé, igral na diple in frule, bral jagode v gozdu in spaval v senci, iz kratka: delal, kar delajo navadno otroci seljakov. Menda zató, ker ni bil posebno lep deček, vender pa bistre glave, izbral si ga je pop domačega sêla za svojega strežnika in »djaka.« — Pri njem se je naučil Pero čitanju in pisanju ter vsem ónim potrebnim molitvam, kar baš ni majhna stvar, zakaj obredi iztočne cerkve so brez konca in kraja, takó pa sevéda tudi molitve. Vender tega nauka mladi Pero ni dobival zastonj. Preselil se je v hišo popovo in mu ni bil samó za cerkovnika in ministranta domá in na sêlu, kamor je nosil za popom »vodico« (blagoslovljeno vodo), nego stregel je popu tudi v zasebnem življenji, moral pomagati pri delu na polji in kjer ga je bilo treba. Jasno je, da mora biti posebno dobrega spomina, kdor si hoče zapomniti vse molitve in obrede; zgodilo pa se je v Bosni in v posebnih deželah mnogokrat, da je znal mnogi pop le za silo čitati, s pisanjem pa mu je šlo celó trdo! Imel sem priliko seznaniti se s popom, ki je prišel v Sarajevo, da se pri vladi in pri duhovski oblasti brani napadov in tožeb, katere so naperili proti njemu inorijaši njegoví. Moj drug in pobratim je stanoval pri nekem Srbu, čegar sin je bil dijakon in dobro izurjen v pismu. K njemu pride imenovani pop in naročí dijakonu, naj mu spiše krepek ugovor. Jezik mu je tekel zeló dobro, ali podpisal je óno pismo jako težko. Dolgo se je mučil, predno se je podpisal s cirilskimi črkami, toda podpis je imel končno, ako ga napišemo z latinico, takšno obliko: »marKović.« Kakšne so bile poteze, o tem niti ne govorim. Sicer

pa si preprosti srbski kmetje o učenosti svojih popov ne domišljujejo Bog vé kaj. Preprosti ljudje tega izredno darovitega národa dobro vedó, da popje ne vedó dosti več od njih.

Národ sam si je izmislil obilo šaljivih pripovedek, kjer popom svojim pripisuje smešno neznanje. Nekov pop ni baš dobro razumel tajnosti koledarske. Dobro pa je védel, koliko je dnij od praznika do praznika. Da se torej ne bi zmotil, dajal je v žep svojih čakšir vsak praznik po toliko zrn fižola, kelikor je bilo dnij do prihodnjega svetka. Neki dan snaži popadija hlače, ali po nesreči se stresejo vsa zrna iz žepa. Bilo je to nekoliko dnij po Nikoljinu dnevi. Žena je vedela, kakšno službo opravljajo fižolna zrna; vender ker ni vedela, koliko je stresla zrn, zagradi pest fižola in ga vtakne v žep. Pop je metal vsak dan po jedno zrno iz žepa, ali fižola dolgo ni bilo konec. Seljáki so prihajali k popu in ga vpraševali, kdaj vender bode božič? Vedno jih je tolašil, da bode skoro; toda ko fižola ni bilo konca ne kraja, reče inorašem svojim: »Čujte, bratje, méni se zdí, da letos ne bode božiča!«

Naš znanec je našel pomoček, da se je šel v Belgrad učít bogoslovju. Pripovedoval je, da je zvršil nižo gimnazijo in potem bogoslovske studije. Pope s takimi studijami so cenili že za jako izbrazene, celó v sosedni Srbiji. Jaz nisem imel prilike, da bi se bil prepričal o njega znanstvih, katerih bi si bil mogel pridobiti na srbski nižji gimnaziji; še menj sevéda sem mogel ceniti njega bogoslovsko znanje. Kardarkoli je bil v naši družbi razgovor o znanstvenem predmetu, znal je modro molčati, takó da nikdar ni pokazal duševne siromaščine z neumnim govorjenjem; o takih prilikah je izvrstno potrjal pregovor, da je govor srebró, molk pa zlató. Kratko in malo, ko je dovršil nauke, vrnil se je v Bosno, poiskal si družíce, poročil se ž njo, potem pa se je dal vladiki zaređiti (posvetiti) in plačal zató izvestno vsoto dukatov. Tedaj so bili vsi višji popje v Bosni tuji Grki, katerim je bilo malo do tega, kakó je kdo sposoben; glavna stvar je bila, da je vladika dobil svoje pristojbine, ki so bile dôkaj mastne. Inorije (župnije) si je moral kandidat često sam iskati, in mnogokrat se je zgodilo, da so si župljanje izmed več prosilcev izbrali ónega, ki jim je obetal, da bode najceneje opravljaj duhovniška opravila svoja. Župnik je moral sevéda dobro izhajati z národom. zakaj ako so bili župljanje nezadovoljni s popom svojim, pognali so ga iz svoje inorije; turška vlada se je malo brigala za pravice pravoslavnih duhovnikov. Grškim dostojanstvenikom pa tudi ni bilo do ugleda nižje duhovščine, nego kdor je bolje mitil, tega so podpirali. Zató pa je duhovščina črtila Grke,

in na svoje uho sem slišal, kakó se je poznejši metropolit Sava, tedaj še arhimandrit, glasno rogal v cerkvi metropolitu Antimu, ko je propovedoval o svečani priliki, in mu srbsčina ni gladko tekla iz ust. Mladega Srba, ki se je samouk naučil čitati, pisati in opravljati molitve, hotel je grški vladika zapopiti, toda mladič se je branil. Vladika reče rojakom njegovim: »Kail beh, da zopopam vase covek — ama kad neke, sto da mu cinim? Sam ke se kajje!« To naj bi slulo srbski: »Hteo bi, da zapopim vašega čoveka, ama kad neće, šta da mu činim? Sam će se kajati (bode mu še žal).« (Dalje prihodnjič.)

Nagajiva ptica.

Pod ôknom mi dčklica šiva,
In v prstek iglà podletí;
Iz žile ji kapljica živa
Privrela je rdeče krvi.

A ptica krilata na zidi
Obráča na dčkle okó,
Nesrečo deklétovo vidi,
Poredna zapôje glasnó:

»Ze mislila zdaj si na njega,
Nevesta preljuba, se vé?
A kaj li ti moreš do tega,
Da misli od dela hité?!«

To čuje in dčklica v lice
Nedolžno se živo zardí,
Ne upa si, da bi do ptice
Povzdignila plahe očí.

A ptica od hiše izgíne,
Letí že pod nebom naprej;
Lehkò, da ljubezen mladine
Premišlja na poti mi tej!

y.

Strte góslí.

Ob skali je godec raztrésčil góslí,
Imetek jedin, življenja slaj.
Vsekdar najmilejši so glási mu vrelí
Iz srca v strune, iz strun nazaj . . .

Nedavno — v ljubezni živem ognji
Nezvesti je dčklíci pel na njé.
A zdaj — zamrla je v srci ljubezen,
Zamrlo petje, zamrle solzé!

Bistrán.

Pop Pero.¹⁾

Črtica iz Bosne. Spisal R. Perušek.

(Dalje.)

Naš pop Pero je dobil inorijo v Blažuji in tamkaj svoje duše pasel mnogo let. Župljanje so bili ž njim izredno zadovoljni; bil je pa tudi mož po volji božji. Znal je cerkvene knjige, bukvar, časoslov, psaltir in trebnik bolje od mnogih drugih starejših duhovnikov, glas mu je bil zvonek in pel je tropare, pričestne, heruvike, oktoih i. t. d., da ga je bilo veselje poslušati. Vsako nedeljo in praznik je služil vestno i jutrenjo i večernjo (službo božjo) sedaj v tem, sedaj v ónem sêlu svoje inorije, učil národ v propovedih, in o vsaki priliki pomagal z dobrim naukom in svetom. Prijazno je občeval s svojimi župljani. Kadar je prišel médnje, pozdravil jih je: »Dobro jutro, bratje, jeste li zdravi osvanili? Bog da blagoslovi, Bog te blagoslovil!« Zató so ga pa tudi seljaki častili. Razven navadnega bira so mu donašali peciva, pleč, kokošij, sira, jajec, rakije in drugih stvari. Za krst, poročanje in druga opravila ni zahteval velikih pristojbin, in ako je trebalo, storil je to tudi zastonj. Kolika sreča, ako bi bila imela vsaka inorija takega popa! Ali žâl, da so mnogi duhovniki prezirali národ in ga tudi gulili kolikor môči. Onega popa, o katerem sem pravil, da je svoje ime podpisal z malo začetnico, sredi pa z véliko črko, tožili so kmetje pri vladi in pri metropolitu, da jim preveč računja za cerkvena opravila. Zató pa je národ izumil mnogo šaljivih pripovedek o takih popovih. »Umrla je neka žena, a pred smrtjo se ni izpovedala, ker popa ni bilo domá. Pride na rajska vrata, in tamkaj jo vpraša sveti Peter: »Kaj hočeš in česa iščeš tukaj?« Žena mu odgovori: »Iščem popa ali kalugjera (meniha), da se izpovem.« — »Pojdi na óna druga vrata, kjer je pekel; kdor ti je

¹⁾ V poslednjem zvezku »Ljubljanskega Zvona« se je podkralo v spis »Pop Pero« več neljubih tiskarskih pomot. Blagovóli čitati na str. 286. v vrsti 19. od spodaj »V Blažuji« n. »v Blažuji«, na str. 287. v 2. vrsti od zgoraj »podvrtimic« n. »podvrtimic«, »dólenje« n. »dolgic«, v 4. in 5. »dvigne in podprè« n. »ne dvigne« in »ne podprè«, v 7. in 8. »da so turški štabski častniki i. t. d. svoj čas také izprovajali« n. »da so se turški i. t. d. svoj čas také védli«, v vrsti 17. od spodaj na isti stráni déni besedo »Filz« v oklépice. Na str. 288. v vrsti 9. od spodaj čitaj »Blažuja« ne »Blažuja«, v vrsti 3. od spodaj »v verskem nauku« ne »o verskem nauku«. Na str. 289. v vrsti 5. od zgoraj čitaj »blážuj-skega« n. »blaženjskega«, v 13. »Blažuj« n. »Blažnj«, v 11. od spodaj »sosednih« ne »pó-sebnih«. Na str. 290. v 16. vrsti od zgoraj čitaj »inorijaši« n. »inoraši.« *Lis.*

rekel, da so v raji popovi in kalugjeri, prevaril te je; tù jih že nekoliko časa ni.' — 'Pa mi pokličite starca vladiko Dionisija, da me on izpové.' — 'I vladika je med popovi in kalugjeri; kjer je orel, tam je i perje.'

Neki dan sem se šel izprehajat po cesti, ki vodi iz Sarajeva proti Blažuju. Vračajoč se zapazim od daleč jezdeca, ki je imel kamilavko na glavi. Kljuse, na katerem je sedel, res ni bilo arabske krvi; bilo je majhno in mršavo, toda prilično svojemu jezdecu. Ko pridem bliže, spoznam popa Pero. Pozdraviva se, in vprašam ga, kam se je namenil. »V Blažuj.« — »Je li jutri kak praznik, da jezдите tjà?« Bil se je namreč preselil v Sarajevo in odslej se ni več vozil na poštnih kólih, nego kupil si je bil za male pare svoje kljuse, katero ga je nosilo, kadar je bilo treba v njegovo inorijo in zopet nazaj v Sarajevo. Mislil sem torej, da ima prihodnji dan v Blažuju službo božjo. —

»Ne,« odgovorí mi, »obólel je jeden mojih inorijašev in je poslal póme!«

»A, da ga izpoveste, pričestite in pomažete?«

»Ni še takó hudo bolan, grem, da mu pomorem, ako je móči.«

»Ali ste morda tudi zdravnik?«

»Sevéda, siromašni pop mora biti svojim inorijašem vse: pop, pisar in lečnik in kar je še treba.«

Poslovila sva se, in mislil sem v sebi: »Ubogí bolnik, ako ti krepka naráv ne pomore, ta ti izvestno ne bode.« Pozneje mi je pravil, da se v bogoslovji učé tudi poznavati nekoliko anatomije in preproste medicine, in morda je po mnogi izkušnji res dospel do tega, da je védel spoznavati navadne bolezni in dajati primerna domača zdravila in še boljše pravila, kakó se je treba vladati bolniku, da mu odleže. Saj krepki národ bosanski itak ni podvržen posebnim boleznim, katere tarejo kulturnega človeka. Da so seljaki klicali njega na pomoč, kadar je obolelo živinče, to je tudi jasno, saj ima živinče za nezobraženega seljaka še večjo vrednost, nego človeška, posebno pa še ženska glava v družini.

Navzlic vsem naporom, katere sta vložili pri nas cerkev in šola, da se iztrebijo prazne vere in vraže, vemo, da je naše ljudstvo še vedno udano praznoverju. Lahko si mislimo, da to veljá še mnogo bolj pri národu bosanskem, bodisi katerekoli vere. Sévéda so mislili seljaki, da imajo tudi molitve popove različne uspehe, in zató so zaklinjali popove, naj služijo »leturgijju iz najkrupnije knjige« in »udrijo v najdublje molitve«. Posebno so se obračali do popov, kadar so mislili, da so bolestnika »splele magjije« (da so začarani), ali da so mu »nahu-

dile zle duše«. Naš pop Pero je bil razborit in pameten človek, ki bi se bil rad otresel tega mračnjaštva, toda ni mu dalo ljudstvo. Kjer je v národu globoko ukoreninjeno praznoverje, ne dá se iztrebiti s pametno besedo, in ljudstvo ima ónega rajši za glupeža ali pa za zlobnika, ki bi trdil, da nima nobenih močij proti prirodnim silam. Zató pa je pop Pero pametno ravnal, da ni trkal z glavo ob zid, in plaval proti strugi, zakaj brez sumnje bi si bil glavo razbil ob zidu praznoverja, ali pa utonil v reki vraž. Dasi je bil torej prepričan, da njegovi zapiski, s katerimi so se lečili ljudje in živina in druga čarodejstva, ne morejo imeti nobenega uspeha, vendar jih je časih rabil, da si ohrani ugled v národu. Ali na čast mu bodi rečeno, da je delal takó le v skrajni sili.

Dokler je bil pop Pero na sêlu, imel je tudi kos zemljišča v najemu in ga je obdeloval, da je dobil nekoliko koruze, krompirja in zelenjadi. Njega žena je bila marljiva, čistila je hišo, in kadar je bilo treba, pobelila jo je sáma, deco je umivala in oblačila, da jih je bilo milo gledati, krave je molzla sáma. Ker so rano vstajali, brzo je postlala postelje, očedila hišo in pripravila zajutrek; da je sáma prela in opravljala druga domača dela, to je jasno; žene kmetiške so dejale, da dela, kakor bi hotela živeti dva veka. Zató pa jo je naš pop ljubil in skrbno čuval nje zdravje. Izvestno ni imel večje skrbí, nego da mu žena ne zbolí in umrje. Kaj bi bil tudi počel? Pravoslavni popovi se smejo ženiti samó jedenkrat. Hiša bi se mu podrla, zakaj ostal bi sam s šibko deco in moral gospodinjstvo poveriti najeti gospodinji, tuji ženi, katera bi skrbela samó za sebe. Ako bi vzel staro gospodinjo, ne bi mu dospevala z delom, ako bi najel mlado, evo zlih jezikov, ki prežé na popa, in gotove napásti, kateri se je težko ubraniti! Koliko je dobra žena vredna popu, kaže nam tá-le pripovedka: Dva popa sta se sešla, in prvi je vprašal drugega o dohodkih, katere donašajo krst, poroke in pogrebi. »Ali umira mnogo ljudij v tvoji inoriji?« vpraša jeden drugega, ali ta mu odgovorí: »E pomirucka svet, ljudje so trdnega zdravja.« Ne mnogo časa potem zbolí žena ónemu, ki je dejal, da svet samó »pomirucka.« Ko pa mu žena umrè, priteče ves obupan iz hiše in zakliče: »Jaoh mene, umrl je svet!«

Ko je začel pop Pero poučevati vero v sarajevski šoli, ni mu kazalo več ostati na sêlu. Prodal je, kar je imel živine v hlevu in si kupil óno mršavo kljuse z ogoljenim repom ter se z vso družino preselil v Sarajevo. Odtod je jahal v svojo inorijo, kadar je bilo treba. Sedaj, ko je stanoval v mestu, trebalo je, da nekoliko izpremeni živ-

ljenje svoje. To se je poznalo v vsi njegovi zunanosti. V mestu se ni oblačil več kmetiški, nego nosil je dolg talar do petâ in črni pas, ki je znamenje župniške časti. Tudi mantiji in kamilavki ni bilo prigovora; mož si je omislil popolnoma novo opravo. Tudi ni več pušil iz čibuka, nego motal si je cigarete. Sevêda, kadar je šel na sêlo, takrat ni oblekel najlepše obleke, nego odel se je z ónimi starimi oblačili, v katerih sem ga prvič ugledal v Blažuji. Tudi popadija se je sedaj oblačila, kakor so se navadno nosile srbske meščanke boljših stanov. Svojemu sinu, kateremu je bilo kakih dvanajst let, omislil je povsem evropsko obleko, samó za pokrivalo je ostal domači fes, od katerega se dotlej ni ločil nobeden domačin, naj je bil tudi v najlepši salonski obleki. Jedino hčerka, katera je hodila v srbsko šolo, ostala je v preprosti kmetiški obleki. Sčasoma se je naučil tudi nekoliko nemških besed, takó da se ne bi bil dal prodati, govoriti pa ni poskušal, in tudi to je dokaz, da je bil jako pameten človek, ker se je takó ogibal vsaki nepriliki, katera bi ga utegnila zadeti, da je začel lomiti nemščino. Glavni vzrok, da se je preselil v Sarajevo, bil je ta, da je ondu mogel pošiljati deco svojo v šolo. Hčerko je namerjal dati izobraziti za učiteljico, sinú pa je pošiljal v gimnazijo, kjer se je bistrourni in pridni dečko dobro učil; morda bode še kdâj imenitna glava v svoji domovini.

Odkar se je pop Pero preselil v Sarajevo, občeval je mnogo z nami. Imel sem priliko razgovarjati se ž njim, kadar je bil odmor med naukom, često pa na prijateljskih shodih sedaj pri tem, sedaj pri drugem članu učiteljskega zbora, kjer smo se zvečer živo razgovarjali, vmes tudi kâj zapeli in sevêda suha grla namakali z rujnim vincem. Spoznal sem v teh razgovorih, da je mož jako strpen v verskih stvaréh in da se je vladal po načelu: »Poštuj tuje, a ljubi svoje.« Znal je društvo kratkočasiti z dovtipnimi opomnjami in pripovedkami in v teh pričah se ni plašno ogibal takih kratkočasnic, katere so se dostajale njegovega stanú. »Tudi mi smo grešni ljudje,« dejal je, »in imamo svoje napake«, in večkrat je kako prav osoljeno povedal o popovih in kalugjerih. S tem pa se ni trohice doteknil časti svojega stanú; a visoko ga je cenil in bil prepričan o važnosti njegovi. Bil je tudi izvrsten govornik. Njega besede niso bile umetno sestavljene, toda vladal je krasni srbski jezik in izražal svoje misli prosto, vender pesniški odičeno. Čul sem mnoge njegove napitnice, ki so vzbudile vselej glasno priznavanje, čul sem ga pa tudi o drugih prilikah. Ko je tedanjemu ravnatelju gimnazijskemu umrla soproga, bil je mož v največji zadregi, kakó bi jo krščanski pokopal. Bila je namreč evan-

geljske vere, in ako bi hotel najeti najbližjega evangeljskega svečenika iz Oseka stalo bi ga to jako mnogo, poleg tega bi bilo celo nemogoče, ker bi minilo vsaj štiri dni, predno bi bil duhovnik dospel v Sarajevo. Česar mu rimski biskup ni dovolil, to je dovolil pravoslavni metropolit Sava, ki je sam opravil opelo v cerkvi, potem pa je vodil izprevod pop Pero na pokopališče. Po molitvah je izrekel nagrobno slovo toli ginljivo, da so vsi pričujoči ljudje udarili v plač. Malo besed je potrošil, toda krasno je opisal pokojnico kot vredno soprogo in mater ter dobrotnico potrebnikov, kakor bi si bil nalašč sestavil govor domá.

(Konec prihodnjič.)

Poljska ustava z dné 3. maja.

Napisal dr. M. Murko.

Poljaki so letos obhajali stoletnico svoje »konstitucije 3. maja« posebno slavnostno v Galiciji, skromneje na Pruskem, tiho v rodbinskih krogih in v svojih srcih na Ruskem. Slavi pa se ta dan med njimi leto za letom, kakor n. pr. Mickiewiczev rojstveni dan. Kakor drugi važnejši dogodki v zgodovini vsakega slovanskega národa mora tedaj tudi ta vzbujati našo pozornost in samostalno oceno.

Poljska je v svojo dóbo dobro izpolnjevala svojo nalogo ko velika slovanska država: ovirala je še večje ponemčevanje zahodnih Slovanov, zadrževala je nemški viteški red, da ni še dalje širil krščanstva z mečem v roki, dosegla je sama mirno krščenje Litve, branila je krščanstvo nasproti Tatarom in Turkom, tako da so se celo južni Slovani v 16. stoletji na njo enako ozirali kakor pozneje na Rusijo. Resnično je tudi, da je nosila civilizacijo na vzhod, če tudi na svojo škodo, ker je s tem slabila svoje moči na zahodu, na vzhodu pa prišla v neizogibno nasprotstvo z zbirajočo se moskovsko Rusijo.

Vendar je propala tudi ta mogočna slovanska država, propala po svoji krivdi. Poljska ni bila republika in ne monarhija, ni bilo v nji vlade in reda. Imela je sicer kralja, ali bil je le »malowany«; volili so ga najprej najmogočnejši velikaši, po smrti Zygmunta Augusta (leta 1572.), poslednjega Jagellonca, prešlo pa je to pravo na vso mnogoštevilno šlahto. Ta »slobodna« »elekcyja« je imela seveda najhujše nasledke; kdor je več plačal in več slobod obljuboval, postal

Pop Pero.

Črtica iz Bosne. Spisal R. Perušek.

(Konec.)

Lzvirno njegovo zgovornost sem čul še o jedni priliki. Bilo je na Petrov dan v Blažuji. Da so bili njegovi inorijaši siromašni, povedal sem že večkrat. To siromaštvo se je kazalo tudi pri službi božji. Sarajevski metropolit je opravljaj leturgijo v cerkvenem plašči, stkanem od čistih zlatih nitij, in tudi njega pomočniki so se lesketali v krasnih cerkvenih haljinah. Lahko je bilo njim. Sarajevska cerkvena občina je imela kôpo bogatih trgovcev, ki so iz lahka žrtvovali stotine dukatov za cerkev. Drugače pa je bilo to pri ubogih blažujskih seljakih. Naš pop Pero se je oblačil pri cerkvenih opravilih vedno v jeden in isti plašč, in tudi petrahilj (štola) je bil vedno jeden in isti; na njem ni bilo zlatá, razven nekakih pozlačenih trakov. Ali zob časa je bil hudo razjedel ta cerkvena oblačila. Posvečene posode so bile nekđaj posrebrene, zdaj pa ni bilo nikjer več sledú tej kovini, in posode samé so bile že večkrat pri kovači, da je zamašil nastale razpoke in rupe. Najhujše pa je bilo to. Cerkvne knjige so bile že takó obrabljene, da se niso posamezni listi več trdno držali skupaj, kar je bilo o vetrovnem vremeni posebno neugodno, ker je trebalo loviti liste, katere je odnašal veter. Tudi robovi listov so bili takó izlizani, da jih je bilo treba jako spretno prijematí v roke, da niso leteli kosi od njih, kar se je sevéda dogajalo večkrat. Naš ravnatelj je védel vse to, ker je videl stvar na svoje oči in ker mu je pop Pero ni prikrival. Sestavil je torej v ime popa Pere in njegove inorije prošnjo do presvetlega cesarja, v kateri je naslikal siromaštvo blažujске cerkvene občine in prosil podpore za nabavo novih cerkvenih knjig in oblačil. Prošnja ni ostala brez uspeha. Nekega dné dobi pop Pero od vlade naznanilo, da je Njega Veličanstvo ustreglo njegovi in njegove občine prošnji in da jima poklanja nova cerkvena oblačila, nove mašne knjige in nekaj najpotrebnejšega cerkvenega posodja. Kdo bi popisal Perino veselje! Posebno hvaležen je bil našemu ravnatelju, ki se je bil zánj potegnil pri vladi, da je le-tá priporočila prošnjo. Na Petrov dan je bil velik cerkven zbor (žegnanje) v Blažuji, in ker je isti dan pop Pero slavil tudi svoj god, povabil je veliko množico svojih prijateljev, da jih pogostí in se takó odolží za povabila, katera je bil od njih prejel v Sarajevu.

Bilo je krasno jutro, ko smo se odpeljali v omnibusu iz Sarajeva proti Blažuji. Ko stopimo tamkaj raz vozove, že je na prostranem pašniku vse belo ljudstva. Naš prvi pot je bil sevéda, da smo poiskali popa Pero, ki se je bil namestil pri županu. Použili smo obligatno šljivovico, katero nam je ponudil župan, in skoro potem smo odšli k službi božji. Zastonj sem bil že prej gledal, kje je cerkev. Mislil sem, da je kje skrita za drevjem in da je brez zvonika. Ko je le nisem mogel ugledati, vprašal sem jednega svojih drugov, kje je cerkev. Ali dobil sem odgovor, kateremu sem se moral čudom čuditi jaz, ki sem védel, da ima v naši domovini vsaka župa ne po jedno, nego po več cerkvâ. Naš dobri pop Pero je bil župnik brez cerkve. O njem so pač veljale besede v »Smrti Smail-Čengijić-age« :

»Neresi ga ni srebro ni zlato,
 Neprate ga sjajni pratioci (spremljevalci)
 Uz fenjere (svetilnice) i dupliere (dvojne sveče) sjajne,
 Ni ponosnih zvona sa zvonikâ
 Crkva mu je divuo podnebesje. —«

Na široki poljani je bil napravljen šator od belega platna, v njem pa postavljen oltar, pred katerim je bilo nameščenih nekaj starih ikon (podob), sevéda brez umetniške vrednosti. Na levi in desni stráni so bile »pevnice«, to je óne podstavnice (pulti), kjer stojé tisti, ki čitajo in pojó. Ta pôsel opravljajo navadno učitelji in gjaki; toda naša občina ni imela učitelja, nego namestnika sta bila cerkovnik in popov sinko, ki se je pri očetu naučil potrebnih molitev. Na lesenih drogih so bile pribite preklje in na njih nameščene voščence. Jutrenja (molitev) je bila že prej opravljena; tedaj naj bi se bila začela leturgjija (maša). Sila národa je bila zbrana na poljani. Ko je dal cerkovnik tretjič znamenje z zvonom, skočili so vsi na noge, odkrili se in med leturgjijo trkali na prsi in se krstili brez prestanka. Po dokončani leturgjiji so stopali mnogi k oltarju in poljubljali ikono ter metali novce nánjo. Je li to bilo za cerkvene potrebe ali za popa, ne véim. V pravoslavni cerkvi propovedi niso tako obične, kakor v katoliški. Celó v mestih se čujejo le redkokdaj. Zató je bil národ začuden, ko je slišal, da jim hoče pop Pero nekaj propovedati. Vse je umolknilo in kâr najpozorneje poslušalo, kaj poreče pop. Naš pop Pero je bil odet v óne haljine, katere mu je pokionilo Njegovo Veličanstvo. Dal si je prinesiti nekak oder, kamor je stopil; s krepkim glasom je jel slaviti sploh milost in dobroto presvetlega cesarja. Po tem uvodu je začel govoriti še posebe o dobroti, katero je izkazal njegovi inoriji. »Glejte te cerkvene haljine, dar so milostljivega cesarja!« Potem je razkazal še vse

dobljene posode in cerkvene knjige in končno pozval národ, naj zakliče cesarju »živio«. Trikrat je zaoril glas »živio«. Potem jame naglašati zaslugo, katero si je pridobil naš ravnatelj s tem, da je napisal prošnjo in se pri vladi zavzel zánjo. — Tudi ta odstavek njegovega govora je našel odziva, in zopet je zagrmel »živio«. Končno je pozval svoje inorijaše, naj nas pozdravijo, ker smo njih prijatelji in smo počastili njih slavje. Zopet »živili«. — Po tej izvirni propovedi je bila služba božja končana. Cerkev se je podrla, in svete ikone, posode in knjige so se spravile pri kmetu (županu). Národ se je razkropil po poljani, in dokler ni bil čas kosila, na katero nas je povabil pop Pero, razgledavali smo si po poljani, kaj počenja národ. Starejši in srednjedóbní ljudje so polegli, kjer je kdo mogel v senco, in si odpočili od dolgega stanja pri službi božji. Možje so se razgovarjali o svojih pôslih, žene posebe o svojih. Mladi momci (fantje) so igrali raznovrstne igre, n. pr. metali veliko kamenje, kdo ga vrže dalje. Tamkaj so se zbrali momci v kólo in igrali, poleg pa peli različne šaljive, časih tudi umazane pesni. Tudi mladenke so igrale kólo samé záse. Na drugem mestu zopet je pel goslar junaške pesni »uz gusle«, in gosta gnéča ljudij je stala okolo njega in pazno poslušala dela kraljeviča Marka in drugih junakov. Tudi ni bilo brez ciganov, ki so vodili medvede. I njih je ljudstvo obsulo in se smijalo neukretnim plesalcem, ki so poskakovali in renčali, dokler je cigan prepeval svoje pesni in udarjal ob talambas (tamburin).

Skoro smo se nagledali vsega, zató smo se vrnili v kmetovo hišo, kjer smo bili pa samó na poti domačinom, ki so imeli polne roke pôsla. Zanimala nas je vsaka stvar, in povpraševali smo rado vedno kakor otroci, kaj je to, kaj óno, kakó se pripravlja to, kakó óno, kakó se to zove, kakó óno, takó da se nam je domačica prav srčno smijala.

Ko je pop Pero dovršil svoj pôsel, šli smo pod milo nebó ter sedli pod mogočen oreh, v čegar sencí je bil pripravljen stol (miza) in klopi okolo njega. Iznésla se je rakija, in nekoliko smo »čalabrknuli« (prigriznili) drobca. Potem smo zapalili svoje smodke in čakali pravega obeda, ki se je začel ob dveh popóldne. Na čelu mize je bil naš pop in pri njem dolibaša, t. j. ugleden človek, ki zná vse napitnice na pamet. Molil se je očenaš, potem smo začeli jesti in piti. Lahko si je misliti, da je bila vsa priprava jako preprosta; kaj bi tudi zahteval na sêlu! Tudi jedí so bile prav navadne, n. pr. kislá čorba, riž, govedina, pečen janjec. Zató pa nas je odškodovalo dobro vince in prijazni pogovori. Posebno so nas zanimalé napitnice doli

bašine, ki je posebno zgovorno napijal slavi božji, svetcu, katerega smo slavili óni dan, svečarju (slavlencu) popu Peri, na zdravje prijateljev i. t. d. Sevéda smo se napósled tudi mi navzeli zgovornosti in napijali vsemu in vsakomur, pa se zopet zahvaljali. Ker nismo šli poljubljat ikone, zgrabil je naš ravnatelj neko tepsijo in nánjo smo metali darove za popa, katerega je stal naš obed več, nego je inače potrosil ves mesec. Da smo tudi popevali, to je jasno, in vino je obudilo grla celó takih ljudij, iz katerih sicer ne bi bil izvabil pesni za nobeno ceno. S petjem, govorjenjem, šaljivim pripovedovanjem in pitjem smo potrosili nekaj časa, nekaj nam ga je vzelo poslušanje starca Trifuna, ki je »uz gusle« peval nekaj pesnij, in končno se je prikral tudi cigo z medvedom k nam. Toliko da nismo tudi mi začeli posnemati medveda in plesati, akotudi so nam bile noge že težke. Takó je prišel končno večer, in trebalo je resno misliti na odhod. Še nekaj poslednjih čaš se je izpilo, potem smo se poljubljali kar vprek in ko smo napósled že vsi sedeli na vozu, ki nas bi privedel nazaj v Sarajevo, zapeli smo še popu Peri na čast mnogokrat izpevane besede:

»I oko i čelo,
Sve ti bilo,
Pope Pero,
Veselo, veselo!« —

Takó je bil torej pop Pero obljubljen ne samó pri svojih inorijaših, nego tudi pri mnogobrojnem razumništvu. Védel si je pa pridobiti tudi naklonjenost vlade, kar je bilo njega napredovanju vrlo koristno. Te naklonjenosti pa si ni pridobil takó, da bi bil morda izdal koristi svojih inorijašev ali národa pravoslavnega sploh, nego delovanje njegovo je bilo v korist obema strankama, vladi in národu. Jeseni leta 1881. je buknil ustanek v Bosni in Hercegovini, katerega so provzročili ali vročekrvni narodnjaki, kateri so sanjali o polni slobodi in hoteli, da bodo odslej pravoslavni Srbi kládivo in mohamedovski nakovalo, kakor so bili pred avstrijsko okupacijo mohamedovci kládivo in kristjanje nakovalo; ali pa so zaveli národ brezvestni tuji hujskači, in njih delo je podpirala nekoliko tudi nespretna nova uprava; saj večina uradnikov ni poznala potreb národovih in tudi ni imela srca zánj. Gotovo je mikalo mnogokaterega izmed inorijašev popa Pere, da bi zgrabil za orožje, ali pomirljiva beseda obljubljenega paroha je očuvala siromake, da si niso nakopali na glavo béde, katera je posledica vsake vojne in tudi te vojne, ki je očividno trebala, da ostane jalova. Vlada je vedela ceniti zasluge popa Pere, in nekega dné je objavil uradni list, da je Njegovo Veličanstvo podelilo parohu blažuj-

skemu zlati križ s krono za zasluge. Lahko si je misliti, kakó je dobrega možá razveselilo to najvišje odlikovanje. Ko so mu svečano pripeli križ na prsi, zahvalil se je solznih očij za visoko čast z óno prosto, toda v srce sezajočo zgovornostjo, ki mu je bila lastna. Mnogi njegovih rojakov so mu sevéda očitali na tihem, pa tudi na glas, da je »švabska ulizica«, češ da se prilizuje Švabom, a gôri smo pokazali, da je delal jedino takó, kakor je bilo pametno in koristno njemu in národu, kateremu je bil duhovni glavár, ne pa iz sebičnih namenov. Najvišje priznanje njegovega koristnega delovanja ga je pobudilo, da se je še pri neki priliki izkazal lojalnega podložnika novemu vladarju. Ko se je objavil vojaški zakon za Bosno in Hercegovino, privedel je osebno óne momke, ki so bili pozvani na nábor, in prišli so vsi. Tudi s tem činom se je prikupil vladi. Ko je vlada odpravila Grke, ki so dotlej imeli vse višje pravoslavne cerkvene službe, in na novo sestavila konzistorij, imenovan je bil tudi pop Pero med članovi novega konzistorija in zamenil črni pas z rdečim pasom, znamenjem novega dostojanstva. Takó se je moral pop Pero ločiti od svojih duhovnih ovčic, katere je pasel toliko let, in katere ga bodo živo pogrešale. Saj kdo vé, kakšen bode njegov naslednik! Njemu pa smo srčno in iskreno čestitali, saj je zaslužil poštenjak to povišanje. Nova čast pa mu ni vdihnila ošabnosti. Ostal nam je vedno iskren prijatelj, in ko sem odhajal iz Bosne, poslovil se je srčno od mène in mi še pozneje pošiljal pozdrave. Morebiti bode še protosingjel ali celó kaj višjega; jaz mu to od srca želim in kličem: »Na mnogaja ljeta!« —

Razbita čaša.

K studencu dèkle zalo gré
V kozarec si zajét vodé.

Pri viru ljubec nje sedí,
Nem v stran obrača le očí.

Obspó zdaj slutnje jo bridké:
Mordà ne ljubi je sreč! . . .

Sedáj pripogne se do tál,
Da si bežèč zajame vól.

Uprè še v ljubljenca očí —
Na kamnu čaša razletí.

Tesnó sreč je bolj od prej,
In ptič takó zapôje z vej:

»Ne vara ne te slut srca:
Ljubezen je kot čaša tá!«

Bátog.

